

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMO NR. VIII-1973 2, 20, 23, 33 IR 38 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Asmuo siekdamas prekiauti gamtinėmis dujomis biržoje, turi turėti gamtinių dujų tiekimo veiklos licenciją, t.y. turėti atitinkamus finansinius, technologinius ir vadybinius pajėgumus. Prekyba biržoje yra vykdoma pagal sutarties su biržos operatoriumi sąlygas, kurios taip pat numato asmens pajėgumų vertinimą ir veiklos priežiūrą. Kintant rinkos sąlygoms, atsiradęs perteklinis (dvigubas) reguliavimas, trukdantis patraukliai ir konkurencingai gamtinių dujų rinkai vystytis.

Be to, pagal šiuo metu galiojančią Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo Nr. VIII-1973 (toliau – Įstatymas) redakciją, gamtinių dujų rinkos dalyviai, dalyvaujantys perdavimo sistemos balansavime, sukėlę dujų perteklių perdavimo sistemoje ir neturintys tiekimo licencijos, formalios teisės parduoti perteklines dujas biržoje neturi.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė) 2014 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. 258 „Dėl 2014 metų prioritetinių teisėkūros iniciatyvų sąrašo patvirtinimo“ patvirtino 2014 metų prioritetinių teisėkūros iniciatyvų sąrašą, į kurį įtraukta Įstatymo pakeitimu siūloma prioritetinė teisėkūros iniciatyva, Energetikos ministerija atliko prioritetinės teisėkūros iniciatyvos poveikio vertinimą ir jo rezultatus pristatė Vyriausybei. Vyriausybė pritarė Energetikos ministerijos siūlomai alternatyvai – nelicencijuoti asmenų, siekiančių prekiauti gamtinėmis dujomis tik biržoje, o asmenis, siekiančius prekiauti gamtinėmis dujomis pagal dvišales sutartis, – licencijuoti toliau, tačiau sumažinti reikalavimus licencijai gauti. Atsižvelgiant į tai, Energetikos ministerija parengė Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo Nr. VIII-1973 2, 20, 23, 33 ir 38 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą (toliau – Įstatymo projektas).

Įstatymo projektas parengtas siekiant skatinti prekybą gamtinėmis dujomis, sukuriant kuo patrauklesnes ir paprastesnes sąlygas asmenims, neapsunkinant jų licencijavimo procedūromis. Įstatymo projektu siekiama sudaryti prielaidas sukurti efektyvią konkurencinę aplinką ir sudaryti Lietuvos vartotojams realias galimybes užsitikrinti gamtinių dujų tiekimą laisvai pasirenkant gamtinių dujų tiekėją.

Įstatymo projekto pagrindiniai tikslai yra:

1) sudaryti sąlygas prekiauti gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje be gamtinių dujų tiekimo licencijos, taip pat sumažinti reikalavimus licencijai gauti tiekiant gamtines dujas pagal dvišales sutartis;

2) nustatyti, jog gamtinių dujų tiekimas neapima gamtinių dujų tiekimo į gamtinių dujų sistemą, nurodant, kad gamtinių dujų tiekimas tai gamtinių dujų pardavimas ir (ar) perpardavimas gamtinių dujų vartotojams. Taip pat kadangi gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje prekiauja biržos dalyviai, nustatyti, kad tiekimo įmonė gamtines dujas vartotojams tiekia, bet ne jomis prekiauja gamtinių dujų biržoje;

3) nustatyti, jog reikalavimai licencijuojamai veiklai yra taikomi ne tik licencijos išdavimo metu, bet ir šią veiklą vykdant;

4) nustatyti, jog gamtinių dujų birža yra organizuojama ne tik rinkos operatoriaus, bet ir energijos išteklių biržos operatoriaus;

5) nustatyti, jog iš gamtinių dujų perdavimo sistemos išimamų gamtinių dujų sąvoka apima ne tik gamtinių dujų suvartojimą, bet ir pardavimą;

6) nustatyti, jog rinkos operatorius ir energijos išteklių biržos operatorius yra atsakingas, kad gamtinių dujų biržoje sudarytų sandorių pagrindu parduotas ir įsigytas gamtinių dujų kiekis sutaptų, o už gamtinių dujų biržoje parduotų gamtinių dujų kiekių patiekimą į perdavimo sistemą ir nupirktų gamtinių dujų kiekių išėmimą iš perdavimo sistemos yra atsakingas biržos dalyvis.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto rengimo iniciatorius yra Energetikos ministerija.

3. Šiuo metu reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

1. *Įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje* nustatyta, jog gamtinių dujų birža, tai prekybos gamtinėmis dujomis sistema, organizuojama rinkos operatoriaus Prekybos gamtinėmis dujomis taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis. Ši nuostata nesuderinta su Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymu Nr. XI-2023 (toliau – Energijos išteklių rinkos įstatymas), kuriame nurodoma, jog prekyba energijos ištekliais, tarp jų gamtinėmis dujomis, taip pat organizuojama ir energijos išteklių rinkos biržos operatorius.

2. *Įstatymo 2 straipsnio 32 dalyje* nustatyta, kad gamtinių dujų tiekimas – tai gamtinių dujų pardavimas ir (ar) perpardavimas gamtinių dujų vartotojams ir jų tiekimas į gamtinių dujų sistemą. Dabartinė Įstatymo redakcija nustato, jog tiekimo sąvoką apima ir fizinis gamtinių dujų tiekimas į gamtinių dujų sistemą, tačiau ši nuostata prieštarauja 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančioje Direktyvą 2003/55/EB (toliau – Direktyva 2009/73/EB), nustatomam tiekimo sąvokos apibrėžimui, todėl turi būti tikslinama.

3. *Įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 5 punkte* nustatyta, kad tiekimas yra viena iš gamtinių dujų sektoriuje licencijuojamų veiklų. Atsižvelgiant į Įstatymo projekto tikslą, ši nuostata turi būti tikslinama, išskiriant prekybą gamtinių dujų biržoje ir taip nustatant, jog ji nėra licencijuojama.

4. *Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies 2 punkte* nustatyta, kad asmenys, siekiantys įgyti rinkos operatoriaus ar tiekimo įmonės licencijas, privalo nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais valdyti technines priemones, skirtas prisijungti prie perdavimo sistemos operatoriaus informacinio komplekso, ir programinę įrangą, kurios reikia licencijuojamai veiklai vykdyti, o Įstatymo 20 str. 5 dalies 8 punkte yra įtvirtintas reikalavimas pareiškėjui, siekiančiam gauti gamtinių dujų sektoriaus veiklos licenciją, turėti darbuotojus licencijuojamai veiklai vykdyti. Atsižvelgiant į Įstatymo projekto tikslą - sumažinti reikalavimus tiekimo licencijai gauti, kai gamtinės dujos tiekiamos pagal dvišales sutartis – paminėtinės Įstatymo nuostatos yra keistinos. *Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies 3 punkte* papildomai nustatyta, kad asmenys, siekiantys įgyti rinkos operatoriaus licenciją, privalo nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais valdyti ryšio priemones, reikalingas pranešimams iš rinkos dalyvių gauti ir jiems siųsti. Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies 2 ir 3 punktai nustato įpareigojimus tiems patiems asmenims, todėl siekiant teisinio aiškumo, turėtų būti sujungiami į vieną punktą.

5. *Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies 1, 2, 4, 5 ir 6 punktuose* nustatoma, kad reikalavimai licencijai gauti taikomi tik licencijos išdavimo metu. Siekiant nustatyti, kad Įstatymo reikalavimai

taikomi ne tik licencijos išdavimo metu, bet ir licencijuojamos veiklos vykdymo metu, minėti punktai atitinkamai turi būti tikslinami.

6. *Įstatymo 23 straipsnio 3 dalyje* nustatyta, kad tiekimo įmonė prekiauja gamtinėmis dujomis biržoje ir (ar) pagal dvišales sutartis, ir (ar) kitais būdais Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintose Prekybos gamtinėmis dujomis taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis. Siekiant patikslinti gamtinių dujų tiekimo įmonės ir gamtinių dujų biržos dalyvių vykdomas funkcijas, Įstatymo 23 straipsnio 3 dalis yra tikslintina.

7. *Įstatymo 23 straipsnio 5 dalyje* nustatyta, jog perdavimo sistemos naudotojas, perkantis gamtines dujas, yra atsakingas perdavimo sistemos operatoriui už suvartotų, bet nenupirktų arba nesuvartotų, bet nupirktų gamtinių dujų kiekių subalansavimą pagal perdavimo sistemos operatoriaus parengtas ir su Komisija suderintas balansavimo taisykles, o tiekėjas, parduodantis gamtines dujas, yra atsakingas perdavimo sistemos operatoriui už parduotų, bet nepatiktų gamtinių dujų kiekių subalansavimą pagal perdavimo sistemos operatoriaus parengtas ir su Komisija suderintas balansavimo taisykles. Pagal Įstatymo nuostatas nėra aišku, kokie gamtinių dujų subalansavimo būdai yra galimi.

8. *Įstatymo 33 straipsnio 6 punkte* nustatyta, jog perdavimo sistemos operatorius turi teisę reikalauti sistemos naudotojų pateikti pakankamą prievolių įvykdymo užtikrinimą, kuriuo būtų užtikrintos būsimos ir (ar) esamos sistemos naudotojo prievolės nupirkti iš perdavimo sistemos operatoriaus suvartotas, tačiau iš tiekimo įmonės ar gamtinių dujų biržoje neįsigytas dujas ir atlyginti dėl to susidariusius nuostolius. Įstatyme nėra nustatyta, jog iš gamtinių dujų perdavimo sistemos išimamų gamtinių dujų sąvoka apima ne tik gamtinių dujų suvartojimą, bet ir pardavimą.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir laukiami teigiami rezultatai

1. *Įstatymo projekto 1 straipsnio 1 dalimi* siūloma pakeisti Įstatymo 2 straipsnio 5 dalį, nurodant, kad gamtinių dujų birža – tai prekybos gamtinėmis dujomis sistema, organizuojama ne tik rinkos operatoriaus, bet ir (arba) energijos išteklių biržos operatoriaus, kaip tai numatyta Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatyme. Tokiu būdu užtikrinama, jog Įstatymo nuostatos būtų suderintos su Energijos išteklių rinkos įstatymo nuostatomis.

2. *Įstatymo projekto 1 straipsnio 2 dalimi* siūloma papildyti Įstatymo 2 straipsnį nauja 18 dalimi, nustatant, kad gamtinių dujų prekyba gamtinių dujų biržoje, tai gamtinių dujų įsigijimas ir (ar) pardavimas gamtinių dujų biržoje. Tokiu būdu būtų aiškiai apibrėžta gamtinių dujų prekybos gamtinių dujų biržoje veikla.

3. *Įstatymo projekto 1 straipsnio 4 dalimi* siūloma pakeisti Įstatymo 2 straipsnio 32 dalį, nurodant, kad gamtinių dujų tiekimas – tai gamtinių dujų pardavimas ir (ar) perpardavimas gamtinių dujų vartotojams kartu atsisakant Direktyvai 2009/73/EB prieštaraujančios nuostatos, jog gamtinių dujų tiekimas apima ir fizinį gamtinių dujų tiekimą į gamtinių dujų sistemą. Taip pat *Įstatymo projekto 3 straipsnio 1 dalimi* siūloma pakeisti Įstatymo 23 straipsnio 3 dalį nurodant, kad tiekimo įmonė tik tiekia gamtines dujas vartotojams pagal dvišales sutartis, ir (ar) kitais būdais Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintose Prekybos gamtinėmis dujomis taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šiuo reguliavimu siekiama atskirti šiuos subjektus – tai gamtinių dujų tiekimo įmonės, kurios vykdo licencijuojamą gamtinių dujų tiekimo veiklą ir gamtinių dujų biržos dalyviai, vykduojantys prekybą gamtinių dujų biržoje, kuri pagal Įstatymo projektą būtų nelicencijuojama.

4. *Įstatymo projekto 2 straipsnio 1 dalimi* siūloma pakeisti Įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 5 punktą iš licencijuojamos gamtinių dujų sektoriuje tiekimo veiklos išskiriant prekybą gamtinių dujų biržoje. Šios veiklos išskyrimu būtų sudarytos sąlygos prekiauti gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje be gamtinių dujų tiekimo licencijos.

5. *Įstatymo projekto 2 straipsnio 2 dalimi* siūloma keisti Įstatymo 20 str. 5 dalies 2 punktą ir 8 punktą nustatant tokį reguliavimą, pagal kurį asmenys siekiantys gauti tiekimo licenciją neprivalės nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais valdyti įvairius technologinius pajėgumus, taip pat ir atitikti tam tikrus vadybinius pajėgumus, kurie yra nustatyti siekiantiems įgyti kitų veiklos rūšių licencijas. Vadybinių pajėgumų reikalavimo panaikinimu tiekimo licenciją siekiančiam gauti asmeniui nebūtų nukrypstama nuo nediskriminavimo principo, kuris yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos paslaugų įstatyme, kadangi pareiškėjui, siekiančiam įgyti licenciją, nustatomas reikalavimas, turėti darbuotojus, kurie užtikrintų licencijuojamos veiklos vykdymą, bet ne minimalus jų skaičius. Taip pat siūloma papildyti Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies 2 punktą sujungiant jį su Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies 3 punkto nuostatomis, nurodant, kad asmenys, siekiantys įgyti rinkos operatoriaus licenciją, privalo nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais valdyti technines priemones, skirtas prisijungti prie perdavimo sistemos operatoriaus informacinio komplekso, taip pat ryšio priemones, reikalingas pranešimams iš rinkos dalyvių gauti ir jiems siųsti, ir programinę įrangą, kurios reikia licencijuojamai veiklai vykdyti. Šių nuostatų sujungimas leis užtikrinti teisinį aiškumą dėl įpareigojimų asmenims, siekiantiems įgyti rinkos operatoriaus licenciją.

6. *Įstatymo projekto 2 straipsniu* siūloma pakeisti Įstatymo 20 straipsnio 5 dalies 1, 2, 4, 5 ir 6 punktus, nurodant, kad Įstatymo reikalavimai taikomi ne tik licencijos išdavimo metu, bet ir licencijuojamos veiklos vykdymo metu. Tokiu būdu būtų užtikrinamas Įstatymo reikalavimų tęstinumas, o asmenys būtų įpareigojami jų laikytis visą licencijuojamos veiklos vykdymo laikotarpį.

7. *Įstatymo projekto 3 straipsnio 2 dalimi* siūloma pakeisti Įstatymo 23 straipsnio 5 dalį, nurodant, kad gamtinių dujų kiekių subalansavimą sudaro suvartotų, bet nenupirktų ir (arba) nesuvartotų, bet nupirktų ir (arba) parduotų, bet nepatiktų į gamtinių dujų sistemą ir (arba) neparduotų, bet patiktų gamtinių dujų kiekių subalansavimas. Tokiu būdu būtų aiškiai atskleisti gamtinių dujų kiekių subalansavimo būdai, už kuriuos perdavimo sistemos naudotojai yra atsakingi perdavimo sistemos operatoriui.

8. *Įstatymo projekto 4 straipsniu* siūloma pakeisti Įstatymo 33 straipsnio 6 dalį nustatant, jog iš gamtinių dujų perdavimo sistemos išimamų gamtinių dujų sąvoka apima ne tik gamtinių dujų suvartojimą, bet ir pardavimą.

9. *Įstatymo projekto 5 straipsniu* siūloma papildyti Įstatymo 38 straipsnį nauja 5 dalimi, nustatant, kad rinkos operatorius ir energijos išteklių biržos operatorius yra atsakingas, kad gamtinių dujų biržoje sudarytų sandorių pagrindu parduotas ir įsigytas kiekis sutaptų, t.y. atsakingas už tai, kad biržoje būtų įsigyta lygiai tiek gamtinių dujų, kiek jų buvo parduota, o suprekiatų kiekių patiekimą į perdavimo sistemą ar jų išėmimą (suvartojimą) yra atsakingas biržos dalyvis.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru

dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo įgyvendinimas kriminogeninei situacijai įtakos neturės.

7. Įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas teigiamai atsilieps verslo gamtinių dujų sektoriuje sąlygoms ir jo plėtrai. Įstatymo projektu liberalizavus gamtinių dujų tiekimo galimybes, bus sudaromos geresnės sąlygos konkurencijai vystytis gamtinių dujų rinkoje.

Įstatymo projektu sudarant sąlygas prekiauti gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje be gamtinių dujų tiekimo licencijos, asmenų prekiaujančių gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje administracinė našta bus panaikinta, o sumažinant reikalavimus gamtinių dujų tiekimo licencijai gauti, gamtinių dujų tiekimo rinkliava preliminarium vertinimu mažėtų nuo 2000 Lt iki apytiksliai 1800 Lt.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokie šios srities teisės aktai tebegalioja, kokius galiojančius teisės aktus būtina pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymą, turės būti pakeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 27 d. nutarimas Nr. 1246 „Dėl gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo, tiekimo ir rinkos operatoriaus licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1458 „Dėl konkrečių valstybės rinkliavos dydžių ir šios rinkliavos mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“. Taip pat turės būti pakeistas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2011 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. 1-293 „Dėl prekybos gamtinėmis dujomis taisyklių patvirtinimo“ ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. sausio 29 d. nutarimas Nr. O3-6 „Dėl Ūkio subjektų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

9. Įstatymo projekto rengimas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir įstatymo projekto sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos dokumentams.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įstatymų ir įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir

kada juos turėtų parengti

Įstatymo projektui įgyvendinti reikalingus teisės aktų pakeitimus iki šio įstatymo įsigaliojimo turės parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija ir Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Priėmus įstatymą, turės būti pakeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 27 d. nutarimas Nr. 1246 „Dėl gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo, tiekimo ir rinkos operatoriaus licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1458 „Dėl konkrečių valstybės rinkliavos dydžių ir šios rinkliavos mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“. Taip pat turės būti pakeistas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2011 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. 1-293 „Dėl prekybos gamtinėmis dujomis taisyklių patvirtinimo“ ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. sausio 29 d. nutarimas Nr. O3-6 „Dėl Ūkio subjektų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

12. Valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų poreikis įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymo nuostatomis įgyvendinti valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšos nebus reikalingos.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai yra „gamtinių dujų birža“; „gamtinių dujų tiekimas“; „prekyba gamtinių dujų biržoje“; „licencijavimas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.